Lina CODREANU

Epigramistul Efim Tarlapan

L.C. – profesor la Colegiul Național „Cuza Vodă" din Huși, jud. Vaslui. Prozator, istoric și critic literar, publicist, documentarist. A publicat cronici, recenzii și medalioane literare, reportaje, studii, eseuri, beletristică în diverse reviste din România, Republica Moldova, Canada și SUA. Cărți publicate (selectiv): *Theodor Codreanu. Bibliografie critică* (Chișinău, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu", 2012); *Viața ca o poveste, lagărul – un coșmar* (Galați, 2013), proză documentară; *Chemarea apelor* (Iași, 2017), roman; *Răsfrângeri critice* (București, 2018), critică literară; *Costache Olăreanu. Arhitecturi ludice* (Târgoviște, 2019), studiu monografic. Membru al Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iași.

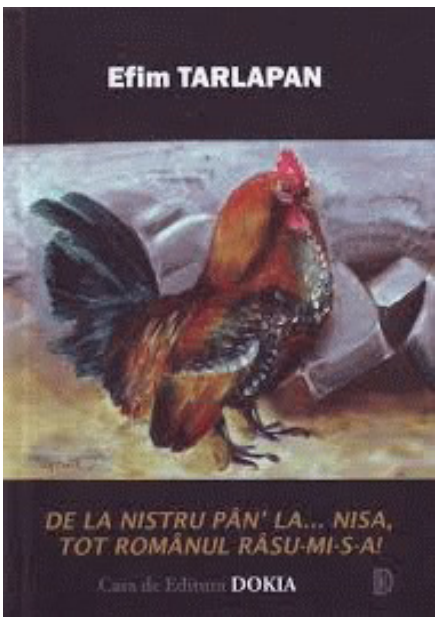
Literatura comico-satirică în versuri pare insuficient încadrabilă unui anume gen literar, fiindcă, pe lângă epicele fabule, există cuplete, scheciuri, dar și vodeviluri și farse destinate artei spectacolului. În categoria satiricului, cel mai bine așezate sunt speciile lirice: satira, epigrama, pamfletul, parodia ori miniona epigramă.

Intenția autorilor este polivalentă. Pe lângă o binedispunere fiziologică și/ori estetico-literară, ei țintesc viciile morale ale omului sau ale societății cu buna intenție de a le înlătura.

O astfel de literatură satirico-umoristică a constituit temeiul creațiilor lui Efim Tarlapan de la debutul său publicistic din 1968 și editorial din 1974, *Scuzați pentru deranj…*, până la ultimele cărți, *Zâmbete pentru export* (2012), *Aerul de-acasă* (2013). Scriitor prolific, autor a peste 60 de volume (poezie satirică, publicistică, eseistică, aforisme și traduceri), basarabeanul Efim Tarlapan (17 mai 1944, satul Măgurele, Ungheni – 8 decembrie 2015, Chișinău) s-a impus, îndeosebi, ca reprezentant al genului satirico-umoristic, dar a contribuit consistent la integrarea literaturii române în aria Moldovei din stânga Prutului și la promovarea valorilor „moldovenești" în România. Remarcabilă rămâne prima *Marea*

BDD-A31172 © 2020 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

antologie a epigramei românești (2005) / *Antologia epigramei românești* (2007), care însumează încercările epigramatice din cinci secole, de la umaniști până la contemporani.

În anul 2014, la Casa de Editură „Dochia" din Cluj-Napoca, lui Efim Tarlapan i-a apărut volumul *De la Nistru pân' la Nisa, tot românul râsu-mi-s-a!*. Cartea este o antologie de autor cu „scrieri selecte", cuprinzând „satire, fabule, parodii, epigrame, versuri pentru copii, aforisme și eseuri tragi-comice". În loc de precuvântare, autorul a așezat *Confesiuni provocate*, un dialog inițiat de Constantin Zărnescu și focalizat pe viața și opera scriitorului.

Prima secțiune, *Satire*, începe în gamă homerică (*Iliada*), respectiv budai-delenească (*Țiganiada*), cu un *Argument* centrat pe ideea condiției ingrate a neamului situat între trădarea Vestului și prădarea Estului, ceea ce dă tonul întregului ciclu satiric: „Deseori trădat de Vest/ Și de Est prădat, acest/ Neam al meu voinic, frumos,/ Gârbov azi de chin ca scoaba,/ E ca un Isus Hristos/ Între Iuda și Baraba!...".

Adresările din titluri – *Stricătorilor de limbă…, Fraților mei, Vecinului de la est, Către contemporani, Ruso-bolșevicului, zis și „frate mai mare", Unui antiunionist* – sunt derutante, pentru că textele nu sunt omagii, adulări, dedicații, ci atenționări că acele tipuri umane reprezintă țintele satirelor sale. Problematica lirică rămâne a unui mare patriot, amărât în sinea sa că atitudinea și sentimentele contemporanilor nu sunt la înălțimea oportunităților pe care le-a avut țara îndată după 1989. Indignarea lui are cauze specifice Republicii Moldova: în insolitul „Babilon", *limba maternă* e grav scâlciată; *granița* a devenit motiv de gâlceavă între frați, înlesnind străinilor ocuparea moșiilor străbune; *raptul* de teritoriu și de ape ale meleagurilor strămoșești e realitate cruntă, încât se aude și SOS-ul naturii răpite („Marea noastră vrea acasă"); *viclenia* ruso-

BDD-A31172 © 2020 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

bolșevicului, a „fratelui mai mare”, nu mai poartă mască („Cu-o mână-mi iei din țară Marea,/ Cu alta-mi dai colacul de salvare”), în timp ce *antiunionismul* rămâne inexplicabil. Dincolo de ascuțimile satirei, se întrevede drama artistului conștient că țara și neamul i se destramă: „Rămas în urma lor [valurilor, *n.n.*] un rac,/ Se zbate-n negrul tinei/ Ca marea noastră din Bugeac/ Pe harta… Ucrainei” (*Reflux*). Din punct de vedere estetic, nu hazul/râsul este urmarea, ci o mare îngrijorare pentru soarta țării sărăcite de „analfabeți bogați”, stare ce se răsfiră în sufletul cititorului.

Cele douăsprezece *Fabule* confirmă așezarea scriitorului alături de marii fabuliști români (Gr. Alexandrescu, Tudor Arghezi, Aurel Baranga, Marin Sorescu, Petru Cărare ș.a.). Menite a corecta felurite apucături – prostia, infatuarea, lingușirea, trădarea, lipsa de talent –, fabulele nu duc niciodată lipsă de subiecte. Deoarece a stat cu dârzenie pe linia întâi a frontului de apărare spirituală a neamului, limbii și valorilor culturale românești, Efim Tarlapan a ales și a țintit ceea ce se potrivește timpului și ariei geografice în care a trăit, de pildă, șfichiuind echidis-

13 mai 2011, Chișinău. Ana Bantoș (dreapta) împreună cu Lina și Theodor Codreanu

BDD-A31172 © 2020 Revista „Limba Română”
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

tant și pe *licuricii* anemici și confuzi, dar și pe *vârcolacii* rapace: „Pe la Prut, bezna-i deplină/ (Sunt indicii!) –/ Au rămas fără lumină/ Licuricii.// Cine sunt autorii stării?/ Ei, sireacii –/ Și-au ales în capul țării…/ Vârcolacii!" (*Licuricii*). Prudent, scriitorul se protejează cu scutul sarcasmului: „Critic, tu, cu multă școală,/ «Ronțăie» și o morală:/ Deși pânză bagă-n rânză,/ Molia nu face… pânză!" *(Morala fără fabulă*). Pe timpul bolșevismului, pentru asemenea aluzii curajoase ar fi stat mulți ani prin lagăre, așa cum a îndurat cincisprezece ani scriitorul chișinăuian Nicolai Costenco (1913-1993).

Cu aceleași intenții comico-satirice sunt scrise și numeroasele *Parodii*, care vizează creații originale ale poeților, prin preluarea unor idei, teme ori motive, fără a se îndepărta de mijloacele artistice ori de prozodia originalului. E de observat că Efim Tarlapan nu-și moaie pana în vitriol, ci păstrează tonul blând, boemic și rafinamentul stilistic de mare creator. Asta e impresia generală, dar cine le va citi va descifra sensurile absconse, conform avertismentului dat de Ion Budai-Deleanu în scrisoarea către Petru Maior: „Cel înțălept va înțelege!" (*Țiganiada*). Parodiile sale sunt caricaturale ori burlești (*Minerului, Catastrofă aeriană, Păroșii*), însă majoritatea dau un fel de replici hazlii pentru problemele grave ale creațiilor poetice vizate. Între autorii ale căror creații au fost parodiate figurează Al. Macedonski, Tudor Arghezi, M.R. Paraschivescu, Nina Cassian, Aureliu Busuioc, Grigore Vieru, Leonida Lari, Dumitru Matcovschi, Vasile Romanciuc, Mircea Cărtărescu, Nicolae Popa.

Efim Tarlapan a explorat teritoriul epigramatic de la debutul său editorial până la antologări succesive ale epigramei românești și străine: *Cu poante pre moarte călcând* (2005); *Marea antologie a epigramei românești, de la bijuterii folclorice la performanțe clasice* (2005); *Câte-o poantă de căciulă...* (2007); *Râsul lumii, la români* (2010); *Epigramiada românească. Antologie exhaustivă* (2016, postum).

Deși „Într-o *țară* fără *viață*,/ Duc o *viață* fără *țară*!" (*Doină nouă*), Efim Tarlapan și-a asumat condiția de artist cu verticalitate, a apărat statornic valorile românești de pe ambele maluri de Prut, a militat pentru re-unire și nu întâmplător a ales motoul secțiunii *Epigrame*: „Chișinău și București,/ Două State românești,/ Ar fi foarte fericite/ De-ar fi… Statele unite!" (*Statele*). Prin caracterul ei mușcător, într-o frazare ana-

BDD-A31172 © 2020 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

morfozată și cu poantă inteligentă, epigrama i-a permis să fie necruțător cu non-valoarea și cusururile semenilor, existente dintotdeauna, de altfel, în lume. Epigrama este arma veritabilă a artistului îndreptată în spectru tridimensional asupra (i)moralei: în planul orizontal al lumii prezentului, în perspectivă, dar și în adâncimile uitate ale istoriei. Dacă forma epigramatică are canoane prestabilite (comprimare în catren, rimă perfectă și, la final, poanta), substanța ei este neîngrădită din punct de vedere al ideii, temei și motivului literare. Problematica epigramelor adună la un loc situații, fapte, evenimente socio-politice, atitudini, „protagoniști" etc. cu sorginte în realitatea istorico-socială intrinsecă „înregistrată" de scriitor. Piramida epigramatică are drept bază la sol drama românismului „basarabenesc" aflat „sub tălpile Rusiei", pe care o ilustrează fără înconjur atât titlul cărții cu o parafrazare inspirată din *Doina* eminesciană, cât și titlurile catrenelor, din care aleg câteva: *România mea, creștina…, Iarnă basarabeană, Din Basarabia, La împlinirea a două secole de la răpirea de către ruși a Moldovei dintre Prut și Nistru, Unor ultrapatrioți basarabeni refugiați în România, Basarabia, Vama de la Prut, Republica Moldova, Costumul meu național, După vizita președintelui Ucrainei, a cărei hartă include muntele și marea noastră, Găgăuzii din Moldova, Rugă pentru intrarea basarabenilor în U.E.* ș.a.m.d. Pot fi identificate frânturi din istoria recentă și din actualitate despre românii din Basarabia, încât i s-ar putea reproșa scriitorului că acestea nu sunt subiecte de epigrame, că mai repede conduc spre meditație și reflecție decât către umor. Eronat și reprobabil! Tarlapan realizează performanța de a sublima simultan cele două categorii estetice antitetice, *comicul* și *tragicul*, acel „haz de necaz" ori „râsu-plânsu" din popor. Câți dintre românii din Țară au avut reușite literare croite din astfel de material *ne-epigramatic*?

Utilizând cu măiestrie mijloacele satirico-umoristice – tonul mucalit, ironia, aluzia, paronomaza, metafora usturătoare, paradoxul, persiflarea, echivocul –, asemenea celorlalți epigramiști, Efim Tarlapan prin „epigramiada" sa aduce în „poantă" și tipologiile umane ori situațiile comune, „la vedere" și în câteva titluri definitorii: *Unui candidat, Eficiența grevelor școlare, Statul și pensia, Cheia coaliției, Unui falsificator de vin, Unui plagiator născut în zodia maimuței, Din meditațiile unui pleșuv, Unui june, Unei pseudovedete, Unui doctor carierist, Unui tânăr chirurg, Unei poete de curte, La un târg de carte, Unui plagiator.*

BDD-A31172 © 2020 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)

Numele său continuă seria celebrităților literare românești care au cultivat/cultivă specia epigramei, precum Cincinat Pavelescu, N. Mihăescu-Nigrim, George Zarafu, George Petrone, Ștefan Cazimir, Elis Râpeanu, Ion Diviza, Ananie Gagniuc, Gheorghe Bâlici ș.a.

Contraatacurile epigramatice (altă secțiune a cărții) prezintă interes pentru că sunt cioburi cu imaginea autorului din oglindirile celorlalți epigramiști. Scânteietoare rămân însă cele două *Dueluri epigramatice „de durată"* (câte un ciclu de 214 epigrame), desfășurate alert pe pajiștea paginii de către Efim Tarlapan împreună cu Gheorghe Bâlici ori Ion Diviza.

Într-un memento omagial, confratele într-ale epigramei, Ion Diviza, a surprins memorabil spontaneitatea și flerul artistului: „Dacă ai norocul să dai peste Efim Tarlapan la vreo sindrofie cu colegii de breaslă, cu ocazia vreunei manifestări culturale, nicidecum nu înseamnă că, gata, *l-ai prins*. În mijlocul convivilor, el nu-și mai aparține nici sie însuși. El aparține, cu trup și suflet, companiei. Este ostaticul poantei și al vorbei de duh, al replicii percutante, al paradoxului și calamburului. Spre marea satisfacție a celor din jurul său (nu a tuturor, firește, mai ales dacă aceștia sunt scriitori), maestrul Tarlapan stoarce umor din orice frază aruncată de comeseni, întorcând-o, sucind-o în fel și chip, până nu mai rămâne din ea altceva decât... derizoriul. Îi angajează în acest exercițiu al spiritului și pe amicii săi și adeseori se încinge un foc de artificii de-ți ia ochii... minții" (în „Limba Română" (Chișinău), nr. 1-2, 2016).

Alte câteva secțiuni de poezie și referințe critice din volumul *De la Nistru pân' la Nisa, tot românul râsu-mi-s-a!* completează portretul lui Efim Tarlapan ca personalitate artistică polivalentă, ca pildă a românismului în planul literaturii românești contemporane.

BDD-A31172 © 2020 Revista „Limba Română"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-16 04:57:22 UTC)